

نقد و بررسی آثار دکتر کاتوزیان: جامعه‌شناسی اندیشه کاتوزیان

علی اصغر سعیدی

saedi@ut.ac.ir

هدف اصلی این مقاله توصیف رابطه بین اندیشه‌ی کاتوزیان و زمینه‌های اجتماعی بروز اندیشه او در جامعه ایران است. به عبارت دیگر برای فهم شکل‌گیری اندیشه «استبداد ایرانی» محیط فکری و اجتماعی این اندیشمند اجتماعی را مورد مطالعه قرار می‌دهیم تا تعاملات بین اندیشه و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی آن روشن شود. البته ادعا بر این نیست که گفته شود داشتن دانشی از منابع معرفتی، اجتماعی و فرهنگی کاتوزیان برای ارزیابی اعتبار نظریه‌های او کافی است و اگر بتوانیم به چنین معرفتی دست یابیم اعتبار اندیشه او را ارزیابی کرده‌ایم. اما بسیار مشکل بتوان ارزیابی درستی از اندیشه و نظریات کاتوزیان پیدا کرد بدون اینکه تلاشی برای فهم زمینه‌های اجتماعی، فکری و فرهنگی اندیشه او شود. در این مقاله به پیشینه خانوادگی، محیط فکری و روشنفکری، دوستان و حلقه‌های زندگی فکری و سیاسی کاتوزیان در ایران و خارج از ایران و اتفاقات مهم و موثر در زندگی او می‌پردازیم. به علاوه، خط‌سیر مطالعات او را از روکردن به مطالعات اقتصاد نئوکلاسیک تا دوری از آن و ورود وی به مطالعات اقتصاد سیاسی ایران برای فهم دردهای موجود جامعه مورد توجه قرار خواهیم داد. به عبارت دیگر، کاتوزیان یکی از نادرترین نظریه‌پردازان ایرانی است که نه تنها به پدیده‌های اقتصادی در تحلیل تاریخی اهمیت می‌دهد بلکه